

КРИТИКИ И ЛИМИТИ НА КОНЦЕПТОТ НА „НОРМАТИВНА МОЌ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА“

Апстракт: Концептот на „нормативната моќ на Европската унија“, формулиран од Манерс во 2002 г., кој ја опишува Европската унија како актер со нормативна моќ во меѓународните односи способна да ги менува концепциите за „она што се смета за нормално“ кај другите, претставува концепт кој не успева целосно да ја долови епистемолошката и онтолошката вистина за Европската унија. Како резултат на тоа, научните дисциплини на меѓународните односи, на европската интеграција и на анализата на надворешна политика, развиваат критички осврти насочени кон концептот, особено кон неговата природа, цели, инструменти и слично.

Клучни зборови: *нормативна моќ на Европската унија, нормативни вредности, нормативни инструменти, воена моќ*

* * *

NIKODINOVSKA KRSTEVSKA Ana

CRITICS AND LIMITS OF THE CONCEPT 'NORMATIVE POWER EUROPE'

Abstract: The concept of 'Normative Power Europe', established by Manners in 2002, which describes the European Union as an actor with normative power in international relations, capable of changing concepts of what is 'thought to be normal' to the others, represents a concept which does not succeed to identify the epistemological and ontological truth about the European Union. As a result, scientific disciplines of International Relations, European Integration and Analysis of Foreign Policy, generate critical approaches directed to the concept especially to its nature, goals, instruments and other.

Key words: *Normative power Europe, normative values, normative instruments, military power*

* * *

Започнувајќи од научниот пристап, првата критика насочена кон концептот на нормативна моќ е дека концептот се чини повеќе политички отколку аналитички концепт (Forseberg, 2011:1187), односно дека тој претставува семантички празен концепт на којшто му недостасува јасност (Lerch & Schweltnus, 2006:305) и соодветна анализа (Pase, 2007:1060), и дека не е концепт кој може да се користи во каква било критичка анализа (Sjursen, 2006b:170). Ова се должи на повеќе фактори, меѓу кои неспособноста на Унијата да се дистанцира и да формира критичко размислување во однос на себеси и

¹Авторот е асистент на Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

повеќезначеноста на концептите на „нормативното“ и „моќта“, односно неможноста за нивно соголување од политичките конотации што им се придаваат.

Тргувајќи од првиот, концептот на „нормативна моќ на Европската унија“ ја рефлектира единствено симпатијата спрема себе, врз основа на која Унијата се истоветува со визијата што ја проектира за себеси (Hyde Price, 2006:218) на т.н. „одговорна Европа“ (responsible Europe) (Mayer, 2008), што последователно ја прави Европската унија неспособна да ги одреди границите меѓу анализата и политичката прескрипција што самата си ја придава.

Во однос на вториот, концептот на „моќ“, карактеристичен за реалистичките видувања на меѓународните односи и за традиционалните односи меѓу државите, генерално подразбира „способност на една држава да влијае врз друга држава со цел истата да преземе одредено дејствие“ (Holsti, 1995:118), „кое во спротивно не би го преземала“ (Sjursen, 2006a:172), при што концептот алудира на „моќта“ како „принуда“ односно „присила“, додека од друга страна пак, терминот „нормативно“ се поистоветува со моралните и космополитиски вредности на меѓународната заедница односно со таканаречените *milieu goals* кои ги проследува Европската унија во меѓународните односи, при што „нормативното“ се однесува на „легитимноста“ и „легалноста“ и драстично отскокнува од „моќта“ односно од „ненормативното“. Оттука произлегува дека двата поима се спротивни еден на друг, што како резултат го прави концептот на „нормативна моќ“ контрадикторен термин (Bull, 1982:151).

Следствено на тоа, реалистите (Hyde Price, 2006) пропагираат уште една критика насочена кон идеалистичките концепти на цивилната и на нормативната моќ што ја доведува во прашање нејзината постмодернистичка конституција, а тоа е дека ја запоставуваат и/или негираат динамиката на воената моќ. Оваа критика може да се разгледува од два аспекти, односно од аспект на екстернализација на безбедноста на Европската унија и од аспект на зголемена милитаризација на истата.

Според првиот, безбедноста на Европската унија е спроведена независно и на независен начин, од страна на воениот апарат на земјите-членки односно од *безбедносниот чадор* заснован на меѓународната соработка меѓу Западноевропската унија и Североатлантската алијанса, предводена од Соединетите Американски Држави (Kagan, 2002:23-25)², додека според вториот, Унијата започнува сама да ја спроведува сопствената безбедност преку милитаризацијата на европските структури, олицетворени во европската безбедносна и одбранбена политика, и преку воспоставување на воени мисии надвор од Европа и надвор од рамките на НАТО (K. Smith, 2005; Sjursen, 2006b). Врз основа на тоа, Унијата всушност го губи епитетот на поствестфалски субјект врз кој ја темели промоцијата на своите вредности и норми на мирен и цивилен начин без употреба на присилни методи и акции, при што се поистоветува со другите традиционални актери во меѓународните односи. Но, иако темелито поставена, сепак милитаризацијата на Европската унија ќе ја преживее критичката литература и ќе биде инкорпорирана во „концептот на етичка моќ“ од Ејџстем (Aggestam, 2008).

Поврзана со начините на дејствување и на ширење на нормативната моќ, следната критика ги засега нормативните инструменти на Унијата, односно нивниот ненормативно-цивилен карактер, врз основа на кој инструментите што ги користи Унијата, иако главно се од економска, социјална, дипломатска и културна природа, тие сепак имаат и принуден карактер, што како последица ги прави да бидат штетни односно да предизвикаат директни реперкусии пресудни за опстанокот на засегнатите земји (K.

² Имено, според Каган, развојот на нормативната моќ на Европската унија и воопшто на Унијата како таква не би се остварил без присуството и воената заштита на Соединетите Американски Држави на европското тло, што со други зборови означува дека безбедносниот американски чадор, уште од почеток всушност ѝ бил гаранција на Унијата пред сè против надворешните закани како Советскиот Сојуз, и против внатрешните закани, кои хипотетички можеа да настанат како последица од прелевањето на етничките конфликти од Балканот.

Smith, 2008:66). Такви се на пример економската блокада, ембаргото, условирањето, суспендирањето на помош, откажувањето на договори или замрзнувањето на фондови и други.

Уште една критика насочена кон концептот на „нормативна моќ“ е онаа која се однесува на легитимитетот и легалитетот во промоција на нормативните вредности и принципи на Европската унија (Sjursen, 2006:175; Aggestam, 2008:7; Forsberg, 2011:1187) и на уникатноста на нејзината нормативна база (Diez, 2005) што ја промовира во меѓународните односи. Тргувајќи од тоа дека Европската унија го црпи и го заснова својот легитимитет и легалитет во промоција на нормативните вредности и принципи врз база на нивната универзална заснованост и прифатеност во меѓународното и космополитиското право, според што се прокламира себеси за „универзална сила за доброто“, која промовира универзално добри норми, таа всушност е обвинета за промоција на т.н. „културен империјализам“, односно за продолжување на цивилизирачката улога на европските колонијални држави во новата ера. Додека, што се однесува до уникатноста на нејзината нормативна база, таа е слична или идентична со онаа што ја промовираат Соединетите Американски Држави во својата надворешна политика (како на пример, мирот, слободата, демократијата, владеење на правото, човековите права и основни слободи и други (Manners, 2002:242 -244), што ќе рече дека и двете сили поседуваат нормативен карактер, што се коси со самоидентификувањето на Унијата и со досегашната меѓународна емпириска пракса.

Во контекст на тоа, литературата издвојува уште еден критички осврт со кој се запрашува веродостојноста и наивноста на концептот на „нормативна моќ“, според кој нормативната агенда на Европската унија и на нејзината надворешна политика наместо на алтруистички и далекусежни цели се заснова на материјални интереси и стратешки пресметки (Merlingen, 2007:434; Hyde-Price, 2006:226-7). Ова произлегува од фактот што заедничката надворешна и безбедносна политика како и заедничката безбедносна и одбранбена политика претставуваат меѓувладини политики кои не вклучуваат трансфер на суверенитет кон Унијата, што како резултат им доделува на земјите членки, највисок авторитет во процесот на донесување на одлуки и во поставувањето на агендата (Nunes, 2011:5).

И на крај, како логично поврзување на претходната критика, тоа е онаа која се однесува на конзистентноста и кохерентноста на концептот на „нормативна моќ“ на Европската унија *id est* на нејзината надворешна политика, според која Унијата е обвинета за „ЕУтопија“ односно за лажна слика на една „идеална Европа“ (Nicolaïdis & Howse, 2002), која главно се состои од различниот третман на Европската унија кон трети земји (K. Smith, 2008), односно од недоследната примена на прокламираните европски вредности и цели наспроти конкретните надворешни проекции и практики.

Користена литература

- AGGESTAM, Lisbeth: "Role identity and the Europeanization of foreign policy: a political – cultural approach", in CHRISTIANSEN, Thomas & KIRSHNER, Emil (eds.) *Rethinking European Union Foreign Policy*, Manchester University Press, Manchester, 2004, pp. 81 – 98.
- AGGESTAM, Lisbeth: "Role theory and European foreign policy: a framework of analysis", in ELGSTRÖM, O. & SMITH, M. (eds.): *The European Union's Roles in International Politics: Concepts and analysis*, Routledge, London and New York, 2006, pp. 11 – 29.
- BULL, Hedley: "Civilian Power Europe. A contradiction in terms?", *Journal of Common Market Studies*, volume 21:2, December 1982, pp. 149 – 170.
- DIEZ, Thomas & ALBERT, Mathias & STETTER, Stephan (eds.): *The European Union and Border Conflicts. The Power of Integration and Association*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

- DEUTSCH, Karl W. et altri: "Political Community and the North Atlantic Area" in NIELSEN, Brent F. & STUBB, Alexander (eds) *Readings on the Theory and Practice of European Integration*, Lynne Rienner Publishers, London, 2014.
- FORSBERG, Tuomas: "Normative Power Europe, Once Again: A Conceptual Analysis of an Ideal Type", *Journal of Common Market Studies*, Volume 49, Number 6, 2011, pp. 1183 – 1204.
- HOLSTI, Kalevi Jaakko: *International Politics. A Framework for Analysis*, Prentice Hall, Englewood Cliffs – New Jersey, 1995, pp. 1 – 22; 112 – 114; 117 – 130; 250 – 255; 270 – 277.
- HYDE-PRICE, Adrian: "'Normative' power Europe: a realist critique", *Journal of European Public Policy* 13:2, March 2006, pp. 217 – 234.
- KAGAN, Robert: "Power and Weakness", *Policy Review* 113, Jun/Jul 2002, pp.3 – 28.
- LERCH, Marika and SCHWELLNUS, Guido: "Normative by nature? The role of coherence in justifying the EU's external human rights policy", *Journal of European Public Policy* 13:2, March 2006, pp. 304 – 21.
- MANNERS, Ian: "Normative Power Europe. A contradiction in terms?", *Journal of Common Market Studies*, volume 40:2, 2002, pp. 235 - 258.
- MAYER, Hartmut: "Is it still called 'Chinese Whispers'? The EU's rhetoric and action as a global responsible institution", *International Affairs* 84:1, 2008, pp. 61-79.
- MERLINGEN, M.: "Everything is Dangerous: A Critique of Normative Power Europe", *Security Dialogue* 38:4, 2007, pp. 435 – 453.
- NICOLAÏDIS, Kalypso & HOWSE, Robert: "'This is my EUtopia...': Narrative as Power", *Journal of Common Market Studies* 40:4, 2002, pp. 767 – 92.
- NUNES, Isabel Ferreira: "Civilian, Normative, and Ethical Power Europe: Role Claims and EU Discourses", *European Foreign Affairs Review* 16, 2011, pp. 1-20.
- PACE, Michele: "The Construction of EU Normative Power", *Journal of Common Market Studies* 45:5, September 2007, pp. 1041 – 1064.
- SJURSEN, Helene: "What kind of power?", *Journal of European Public Policy*, volume 13:2, March 2006, pp. 169 – 181. (a)
- SJURSEN, Helene: "The EU as a 'normative' power: how can this be?", *Journal of European Public Policy*, 13:2, March 2006, London, pp. 235-251. (b)
- SJURSEN, Helene: "Values or rights? Alternative conceptions of the EU's 'normative' role", in ELGSTRÖM, O. & SMITH, M. (eds.): *The European Union's Roles in International Politics: Concepts and analysis*, Routledge, London and New York, 2006, pp. 85 – 100.
- SMITH, Karen E.: *European Union Foreign Policy in a Changing World*, Polity Press, Cambridge, 2008.
- SMITH, Karen E: "Still 'Civilian Power Europe'?", *European Foreign Policy Unit Working Papers*, 1, London School of Economics, London, 2005, pp. 1 – 19.